

Tillämpningsguide för social kreditgivning

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2023:16

Tillämpningsguide för social kreditgivning

Social- och hälsovårdsministeriet

Social- och hälsovårdsministeriet Helsingfors 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Social- och hälsovårdsministeriet

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-00-8357-1

ISSN pdf: 1797-9854

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Omslagsbilderna: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, ShutterstockHelsingfors

Helsingfors 2023

Tillämpningsguide för social kreditgivning

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2023:16

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet

Författare Katariina Rainio, Ritva Liukonen

Redigerare Katariina Rainio, Ritva Liukonen

Språk svenska

Sidantal

43

Referat

I lagen om social kreditgivning (1133/2002) föreskrivs om innehållet i tjänsten social kreditgivning. I och med lagändringarna som träder i kraft i augusti 2023 blir social kreditgivning en lagstadgad tjänst för alla välfärdsområden (lag om ändring av lagen om social kreditgivning 956/2022).

I handboken behandlas bestämmelserna i lagen om social kreditgivning och tolkningen av dem öppnas upp via texterna i regeringens proposition. I handboken beaktas lagändringarna som träder i kraft 1.8.2023, som inte ännu gäller vid tidpunkten när handboken publiceras.

I handboken har tillämpliga delar även utnyttjats den tidigare handboken för social kreditgivning (SHM 2003:6).

Nyckelord socialvård, socialt arbete, hälsovårdsområden, tillämpningsanvisningar

ISBN PDF 978-952-00-8357-1

ISSN PDF

1797-9854

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8357-1>

Sosiaalisen luototuksen soveltamisopas

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:16

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö

Tekijä/t Katariina Rainio, Ritva Liukonen

Toimittaja/t Katariina Rainio, Ritva Liukonen

Kieli ruotsi

Sivumäärä 43

Tiivistelmä

Sosiaalisesta luototuksesta annetussa laissa (1133/2002) säädetään sosiaalisen luototuksen palvelun sisällöstä. Elokuussa 2023 voimaan tulevien lakimuutosten myötä sosiaalisesta luototuksesta tulee kaikille hyvinvointialueille lakisääteinen palvelu (laki sosiaalisesta luototuksesta annetun lain muuttamisesta 956/2022).

Oppaassa käydään läpi sosiaalisesta luototuksesta annetun lain säännökset avaten niiden tulkintaa hallituksen esityksen tekstien kautta. Oppaassa on otettu huomioon 1.8.2023 voimaan tulevat lainmuutokset, jotka eivät vielä oppaan julkaisemisen hetkellä ole voimassa.

Oppaassa on soveltuvin osin hyödynnetty myös aiempaa sosiaalisen luototuksen soveltamisopasta (STM 2003:6).

Asiasanat sosiaalihuolto, sosiaalityö, hyvinvointialueet, soveltamisohjeet, sosiaalinen luototus, taloussosiaalityö

ISBN PDF 978-952-00-8357-1

ISSN PDF 1797-9854

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8357-1>

Guide for the Application of Social Lending

Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2023:16

Publisher Ministry of Social Affairs and Health

Author(s) Katariina Rainio, Ritva Liukonen

Editor(s) Katariina Rainio, Ritva Liukonen

Language Swedish

Pages

43

Abstract

The Social Lending Act (1133/2002) lays down provisions on the content of social lending. When the new legislative amendments enter into force in August 2023, social lending will become a statutory service operated by all wellbeing services counties (Act Amending the Social Lending Act 956/2022).

This guide discusses the provisions of the Social Lending Act, explaining their interpretation in detail through excerpts from the relevant government proposal. The guide takes account of the legislative amendments that enter into force on 1 August 2023 but that are not yet in force when the guide is published.

The guide also makes use of the previous guide on social lending (Ministry of Social Affairs and Health 2003:6) where applicable.

Keywords

social lending, financial social work, social welfare, social work, wellbeing services counties, application guidelines

ISBN PDF 978-952-00-8357-1

ISSN PDF

1797-9854

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8357-1>

Innehåll

1	Social kreditgivning	7
1.1	Syftet med social kreditgivning.....	7
1.2	Ordning och verkställighet av social kreditgivning.....	8
1.2.1	Grunderna för beviljande av social kredit.....	8
1.2.2	Genomförande av social kreditgivning i välfärdsområdet.....	14
1.2.3	Finansiering av social kreditgivning.....	15
2	Beviljande av social kredit	17
2.1	Klientgrupper för social kreditgivning.....	17
2.2	För vilka ändamål kan kredit beviljas.....	21
2.3	Bedömning av sökandens återbetalningsförmåga.....	22
3	Förfarandet när sociala krediter beviljas	24
3.1	Avtal om social kredit.....	26
3.2	Ekonomisk rådgivning och handledning.....	28
4	Återbetalning av social kredit	30
4.1	Återbetalning.....	30
4.2	Frimånader.....	33
4.3	Betalningsbefrielse.....	35
5	Förhållandet mellan den sociala kreditgivningen och utkomststödet	38
6	Klientens rättssäkerhet	41
	Källor	43

1 Social kreditgivning

1.1 Syftet med social kreditgivning

1 § SYFTET MED SOCIAL KREDITGIVNING

Social kreditgivning är kreditgivning som hör till socialvården, vars syfte är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldsättning samt att främja personens och familjens förmåga att klara sig på egen hand.

Social kreditgivning är en del av socialservicen som välfärdsområdet ansvarar för och har till uppgift att organisera. I 14 § i socialvårdslagen (1301/2014) konstateras det att som socialservice som hör till välfärdsområdets organiseringsansvar ska det även sörjas för beviljande av social kredit till välfärdsområdets invånare enligt vad som dessutom föreskrivs särskilt om detta. När social kreditgivning organiseras och genomförs av välfärdsområdet ska således socialvårdslagen tillämpas som allmän lag, som kompletteras av lagen om social kreditgivning som speciallag.

Syftet med socialvården är att främja och upprätthålla välfärd och social trygghet samt minska ojämlikhet och främja delaktighet (1 § i socialvårdslagen). Syftet med social kreditgivning är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldsättning samt att främja en persons eller en familjs förmåga att klara sig på egen hand. För att nå målet kan det förutsättas till exempel att kredittagaren får kontroll över sin ekonomi och ökad ekonomisk stabilitet på längre sikt. Vid sidan om social kreditgivning kan det vara ändamålsenligt att även ordna annan socialservice. Det finns ett fast samband mellan den sociala kreditgivningen och socialarbetet när i första hand ekonomisk utslagning samt sociala och hälsomässiga problem som hänför sig till ekonomiska problem förebyggs och avhjälpas och en persons och familjs förmåga att klara sig på egen hand främjas. Social kreditgivning som en del av socialvården ger välfärdsområdet ett sätt att stödja låginkomsttagares och mindre bemedlade personers möjligheter att klara sig ekonomiskt och på egen hand (RP 136/2022 rd, s. 19).

1.2 Ordnande och verkställighet av social kreditgivning

2 § ORDNANDE OCH VERKSTÄLLIGHET AV SOCIAL KREDITGIVNING

Välfärdsområdet ska ordna social kreditgivning med sådant innehåll och i sådan omfattning som behovet i området förutsätter. Välfärdsområdet ska fastställa grunderna för beviljandet av sociala krediter med beaktande av vad som föreskrivs i denna lag.

Ordnande av social kreditgivning är en uppgift för välfärdsområdet som baserar sig på lagen om social kreditgivning, som välfärdsområdet ska ordna som en del av socialvården i välfärdsområdet och med sådant innehåll och i sådan omfattning som behovet i området förutsätter (2 §). Välfärdsområdet ska i sin budget reservera de medel som man uppskattar vara tillräckliga för social kreditgivning, och pröva verksamhetens omfattning utifrån de lokala behoven. Under budgetbehandlingen ska välfärdsområdet besluta om anslagen och samtidigt bedöma behovet av social kreditgivning. Välfärdsområdets prövning är dock bunden av bestämmelserna i lagen om social kreditgivning, såsom lagens syften och de allmänna rättsliga grunder som ska beaktas i tolkningen av dem. Invånarna i välfärdsområdet har inte subjektiv rätt till social kreditgivning. (RP 136/2022 rd, s. 18).

1.2.1 Grunderna för beviljande av social kredit

Välfärdsområdet ska fastställa grunderna för beviljandet av sociala krediter med beaktande av förutsättningarna enligt lagstiftningen (2 §). Vid beslut om de allmänna grunderna för kredit begränsas välfärdsområdets prövningsrätt av bestämmelserna i lagen om social kreditgivning samt av de allmänna förvaltningsrättsliga principerna, dvs. jämlikhet, objektivitet, tillitsskydd, ändamålsenlighet och proportionalitet, som baserar sig på 6 § i förvaltningslagen (434/2003). I förfarandena ska även procedurbestämmelserna i socialvårdslagen och förvaltningslagen iakttas.

När de allmänna grunderna fastställs har det också betydelse att social kreditgivning är en stödform som kompletterar andra former av social trygghet, och att syftet med den är att uppmuntra klienten. En persons rätt att få utkomststöd kan inte begränsas eller

stödbeloppet sänkas med hänvisning till att han eller hon skulle ha möjlighet att få social kredit (10 § i lagen om social kreditgivning). Med utkomststöd avses i detta sammanhang grundläggande utkomststöd, kompletterande utkomststöd och förebyggande utkomststöd.

Det skulle vara bra om de allmänna grunder för beviljandet av sociala krediter som välfärdsområdena fastställer är allmänt tillgängliga. Detta betyder till exempel att de allmänna grunderna för beviljandet av kredit ska finnas tillgängliga för dem som är intresserade av social kreditgivning utan särskild begäran. God praxis skulle kunna vara att grunderna finns utlagda på välfärdsområdets webbplats eller i andra ändamålsenliga informationskanaler. Grunderna ska dessutom gås igenom med klienten i samband med ekonomisk rådgivning och handledning (se RP 136/2022 rd, s. 19).

Social- och hälsovårdsministeriet rekommenderar att välfärdsområdet fastställer åtminstone följande när det beslutar om de allmänna grunderna för beviljande av social kredit:

- det kapital som kan användas för sociala krediter i välfärdsområdet,
- hur man ansöker om social kredit i välfärdsområdet,
- hur man ansöker om en frimånad och betalningsfrihet i välfärdsområdet,
- hur ekonomisk rådgivning och handledning i anslutning till kreditgivningsverksamheten ordnas,
- hindren för beviljande av social kredit,
- den allmänna räntan som eventuellt uppbärs för krediten samt dröjsmålsräntan och grunderna, enligt vilka räntan kan sänkas eller höjas eller enligt vilka man kan avstå från att alls uppbära ränta,
- praxis beträffande indrivningen av sociala krediter,
- hur klienterna handleds om det kapital som kan fördelas tillfälligt tar slut.

Dessutom kan välfärdsområdet även behöva fastställa exempelvis följande allmänna grunder för beviljande:

- till vilka ändamål man särskilt vill allokera kreditgivningen,
- eventuell maximilängd på lånetiden,
- eventuell allmän övre gräns för sociala krediter som beviljas.

Det kapital som kan användas för sociala krediter och allokeringen av kapitalet

Välfärdsområdet ska se till att social kreditgivning ordnas med sådant innehåll och i sådan omfattning som behovet i välfärdsområdet förutsätter. Medlen som kan användas för social kreditgivning kan dock begränsa omfattningen på verksamheten med social kreditgivning. Välfärdsområdet ska årligen i sin budget reservera de medel som man uppskattar

vara tillräckliga för social kreditgivning, och pröva verksamhetens omfattning utifrån de lokala behoven. Valfärdsområdet kan säkerställa att kapitalet är tillräckligt och jämnt fördelat till exempel genom att planera för vilka ändamål social kreditgivning särskilt allokeras inom valfärdsområdet. Vid allokering av medel för social kreditgivning är det viktigt att beakta att grunderna för allokeringen inte är diskriminerande.

Kreditkapitalet kan också bestämmas så att beloppet av de krediter som betalats ut av valfärdsområdets medel tillsammans uppgår till en viss summa. Detta kapital är inte nödvändigtvis bundet till den årliga budgeteringen, utan nya krediter kan beviljas inom ramen för detta kapital i enlighet med hur beviljade krediter återbetalas. Den ränta som betalas på krediterna kan läggas till kapitalet, om räntorna inte måste användas för att täcka eventuella kreditförluster.

Beviljandet av sociala krediter grundar sig på prövning gällande den enskilda klienten, då man tillsammans med klienten måste bedöma hans eller hennes omständigheter och förmåga att klara av att betala tillbaka krediten. När valfärdsområdet fastställer grunderna för beviljandet av sociala krediter är det ändamålsenligt att samordna de tjänster och åtgärder som valfärdsområdet har organiseringsansvar för, genom vilka man strävar efter att hindra ekonomisk utslagning och främja en individs eller familjs förmåga att klara sig på egen hand, för att undvika överlappning och för att samtidigt ha ett tillräckligt heltäckande och ändamålsenligt system som stöder människornas försörjning.

När de allmänna grunderna för beviljande av sociala krediter fastställs ska särskild uppmärksamhet fästas vid grunderna för beviljande av förebyggande utkomststöd, som även kan bestämmas av valfärdsområdet med stöd av 8 § i lagen om utkomststöd (1412/1997). Enligt bestämmelserna i 10 § i lagen om social kreditgivning får en persons rätt till förebyggande utkomststöd inte begränsas på grund av att personen har ansökt eller fått social kredit.

Hinder för beviljande av kredit

Grunderna för beviljande av sociala krediter regleras i 4 § i lagen om social kreditgivning. Ett vanligt hinder för beviljande av social kredit är att betalningsmån saknas, men vid sidan av detta kan hinder vara till exempel att

- betalningsmånens storlek ger sökanden möjlighet att få kredit på rimliga villkor på den normala kreditmarknaden eller så kan sökanden inom rimlig tid spara ihop beloppet av den kredit som han eller hon behöver,
- trots att sökanden har betalningsmån finns det grundad anledning att anta att han eller hon inte kommer att klara av att betala tillbaka krediten,

- kredit beviljas i syfte att reglera skulderna och även om social kredit beviljas har sökanden kvar oreglerade skulder eller krediter,
- skuldspiralen och överskuldssättningen har blivit långvarig och har försvårats så att det kan vara mer ändamålsenligt i situationen att reda ut möjligheten för sökanden att till exempel få skuldsanering för privatpersoner,
- en sökande som genomgår skuldsanering för privatpersoner skuldsätter sig ytterliga utan borgenärernas samtycke.

Ränta som tas ut för krediten och eventuell dröjsmålsränta

Den ränta som tas ut för sociala krediter kan enligt 6 § 2 mom. i lagen högst vara den referensränta som avses i 12 § i räntelagen (633/1982). Valfärdsområdet kan binda krediträntan till den rörliga referensräntan eller bestämma en fast ränta som tas ut för sociala krediter i valfärdsområdet, dock så att räntan inte överstiger den gällande referensräntan. Det vore också bra om valfärdsområdet i grunderna för beviljandet av sociala krediter skulle ta ställning till på vilka grunder den kreditränta som tas ut i ett avtalsförhållande kan ändras under lånetiden.

Om en betalning som anknyter till social kredit och som överenskommit i kreditavtalet inte betalats på förfallodagen, får en årlig dröjsmålsränta högst enligt 4 § i räntelagen tas ut från förfallodagen. Valfärdsområdet kan fastställa att dröjsmålsräntan ska vara mindre än ovan nämnda ränta eller att man helt avstår från att ta ut dröjsmålsränta på sociala krediter. Riktlinjerna ska fastställas när de allmänna grunderna för beviljande av sociala krediter fastställs.

Övre gräns och lånetid för kredit

I lagstiftningen har ingen övre eller nedre gräns i euro eller maximal lånetid fastställts för sociala krediter. Valfärdsområdet kan således enligt egen prövning fastställa en övre eller nedre gräns i euro samt en maximal lånetid för de sociala krediter som beviljas inom valfärdsområdet, vilket kan främja hanteringen av kreditriskerna. Fastställandet av en övre och nedre gräns samt lånetiden inverkar även på för vilka ändamål sociala krediter används i praktiken inom valfärdsområdet. När de allmänna grunderna för beviljande avgörs i valfärdsområdet kan forskningsrön och utredningar om ämnet utnyttjas, även om dessa inte binder beslutsfattandet i valfärdsområdet på grund av sin rekommendationskaraktär.

När den maximala längden på lånetiden avgörs i valfärdsområdet är det bra att beakta att det observerats i flera undersökningar som gäller överskuldssättning att om en lång återbetalningstid för skulder kombineras med små disponibla inkomster för det dagliga livet lyckas återbetalningen sämre.

Utredningen Social kreditgivning – Utredning om förutsättningarna för ett riksomfattande införande (SHM 2021:24, Niskanen, Olli-Pekka), som genomfördes av en utredare, omfattade en enkät där frågor i anknytning till lånetiden samt övre och nedre gränser för kreditgivning också behandlades. I enkäten förde de svarande fram att när en övre gräns fastställs för social kreditgivning är det ändamålsenligt om det maximala beloppet är sådant att det så bra som möjligt tillgodoser klienternas behov, men även kan betalas tillbaka inom en rimlig tid. Många svarande ansåg att det vid sidan om maximibeloppet och återbetalningstiden för krediten är ändamålsenligt att beakta räntan för krediten. På basis av alla svar var 11 000 euro det vanligaste genomsnittliga beloppet för maximibeloppet för social kreditgivning. I svaren väcktes även uppmärksamhet angående att ju större den övre gränsen i euro är, desto större kreditkapital behöver välfärdsområdet. Enligt statistik över social kreditgivning 2019 (THL) har den genomsnittliga beviljade krediten varit cirka 6 500 euro.

Vid fastställandet av en övre gräns för sociala krediter bör det även beaktas huruvida man i regionen ska knyta sociala krediter till skuldreglering. Social kredit har tidigare i en del kommuner beviljats också bland annat för reglering av andra skulder. Detta användningsändamål för sociala krediter har inte begränsats i lagstiftningen, utan det omfattas av välfärdsområdets prövningsrätt. Social- och hälsovårdsministeriet rekommenderar dock att i denna prövning beakta att det i Finland även finns andra system som erbjuder lösningar för skuldreglering, såsom domstolarnas skuldsanering och Garantistiftelsens borgen för skuldsaneringslån. Det kan därför vara ändamålsenligt att avsätta social kreditgivning främst för krediter av investeringskaraktär och åtgärder som inverkar i ett tidigt skede av skuldsättningen.

Det är även möjligt att fastställa en undre gräns för sociala krediter inom välfärdsområdet. Det rekommenderas att någon slags undre gräns fastställs, till exempel ur synvinkeln administrativa kostnader och verkningfullhet. Genom att fastställa en undre gräns kan man till exempel påverka huruvida social kreditgivning i princip ska avsättas för ändamål som exempelvis kräver mycket små lån euromässigt, såsom lån på några tiotals euro. Ett flertal sakkunniga aktörer förde i samband med lagberedningsprocessen fram sin åsikt om att det skulle vara ändamålsenligt att hålla tyngdpunkten för social kreditgivning på tidigt ingripande och verksamhet som förebygger överskuldsetting (Sammanfattning av utlåtanden – Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om social kreditgivning, SHM 2022). Således skulle en undre gräns göra det möjligt att använda lånet för investeringsändamål, till exempel när de vanligaste hushållsmaskinerna går sönder eller för andra motsvarande anskaffningar till hemmet. Social- och hälsovårdsministeriet rekommenderar att man i bedömningen av en eventuell undre gräns beaktar att en sådan inte hindrar anskaffningar av ovan nämnda typ. Då kan den undre gränsen ligga på några hundra euro.

När en övre och undre gräns för lånebeloppet eller den maximala lånetiden fastställs är det dock viktigt att beakta att villkoren inte leder till en situation där beviljandet av lån hindras av gränser som fastställts som absoluta. Det kan ibland av grundad anledning vara behövt att klientspecifikt avvika från de gränser som välfärdsområdet fastställt, med beaktande av syftet med social kreditgivning och dess ställning som en lagstadgad socialservice.

Ordnanande av ekonomisk rådgivning och handledning

Ekonomisk rådgivning och handledning ska vid behov ordnas i enlighet med 9 § i lagen om social kreditgivning för alla som ansöker om social kredit som en del av diskussionerna i anslutning till beviljandet av lån. Den som fått social kredit ska ha möjlighet till ekonomisk rådgivning och handledning när han eller hon behöver det under hela återbetalningstiden, i synnerhet i samband med återbetalningsproblem och ändringar i betalningsprogrammen, såsom i samband med beviljande av frimånader eller betalningsbefrielse eller då krediten sägs upp.

Enligt bestämmelserna ska för kreditsökande och kredittagare dessutom utan obefogat dröjsmål ordnas möjlighet att diskutera personligen med en tjänsteinnehavare som företräder den som beviljar social kredit, om en kreditsökande eller kredittagare har begärt detta hos välfärdsområdet. När välfärdsområdet behandlar ett ärende som gäller social kreditgivning ska det informera den som ansöker om social kredit om rätten till personlig diskussion och vid behov ge en kreditsökande råd vid utövandet av denna rätt.

Välfärdsområdet har dock även prövningsrätt angående hur den ekonomiska rådgivningen och handledningen genomförs i praktiken. Lagstiftningen begränsar till exempel inte genom krav på yrkeskompetens med hurdan bakgrund eller befattning man kan arbeta med social kreditgivning. När verksamheten organiseras ska det ändå beaktas att även klienter inom social kreditgivning vid behov ska få träffa en yrkesutbildad person inom socialvården enligt 3 § i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015). Det praktiska stödet och handledningen för kunderna kan ordnas på olika sätt i välfärdsområdena och här kan också yrkesutbildade personer med kunskaper om finanssektorn användas. I del områden har ekonomi- och skuldrådgivare med något olika yrkesbeteckningar brukat arbeta social kreditgivning. De har merkantil utbildning och kunskaper om finanssektorn utöver kunskaper om det sociala området. Även merkantil utbildning och kännedom om finanssektorn har upplevts som viktig vid sidan av kunskaper om det sociala området i samband med social kreditgivning i områdena (RP 136/2022 rd, s. 24). I organiseringen bör det ändå beaktas att ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning inte är en myndighetsuppgift som hör till socialvården och att genomförandet av dessa tjänster officiellt hör till ekonomi- och skuldrådgivningen som lyder under rättshjälpsbyråerna.

1.2.2 Genomförande av social kreditgivning i välfärdsområdet

Socialvården inom välfärdsområdet har organiseringsansvaret för social kreditgivning enligt 2 § i lagen om social kreditgivning och 14 § 3 mom. i socialvårdslagen. Välfärdsområdets organiseringsansvar och uppgifter förklaras närmare i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) och lagen om välfärdsområden (611/2021).

Enligt lagen om välfärdsområden kan välfärdsområdet producera de tjänster som omfattas av dess organiseringsansvar självt eller i samarbete med andra välfärdsområden eller enligt avtal skaffa dem av andra tjänsteproducenter eller producera dem genom användning av servicesedlar. Välfärdsområdena kan samarbeta med varandra genom att tillsätta ett gemensamt organ eller en gemensam tjänst, genom att avtala om skötseln av myndighetsuppgiften eller genom att bygga samarbetet på ett avtal om köpta tjänster. Dessutom kan välfärdsområdena bilda en välfärdssammanslutning för att producera stödtjänster. Ansvaret för organisationen av uppgiften kan ändå inte överföras till en välfärdssammanslutning (RP 241/2020 rd, s. 192).

I genomförandet av social kreditgivning har välfärdsområdet möjlighet att samarbeta med andra välfärdsområden inom de gränser som fastställs i ovan nämnda lagstiftning. I ordnandet av social kreditgivning kan möjligheterna genom samarbete mellan välfärdsområden vara ett beaktansvärt alternativ.

Social kreditgivning kan vara förknippad med arbetsmetoder som används i socialarbete eller genom vilka behovet av socialarbete eller motsvarande förebyggs. När arbetsprocesserna för social kreditgivning planeras kan även socialväsendets yrkes- och uppgiftsstrukturer utvecklas så att olika yrkesgruppers, såsom socialhandledares och socialarbeters, yrkeskunskaper utnyttjas ändamålsenligt och planmässigt i olika skeden av kreditgivningsverksamheten. I genomförandet av kreditgivningen är det viktigt att ombesörja behövliga sakkunskaper genom att utnyttja lokala och regionala samarbetsnätverk. I verksamhet med social kreditgivning måste man också ha förmåga till samarbete som överskrider förvaltningsgränserna, till exempel med ekonomi- och skuldrådgivningen, utsokningsverket, FPA, arbetskraftsförvaltningen och lokala banker.

I genomförandet av kreditgivning kan även privata serviceproducenter användas i begränsad utsträckning. Inom socialvården har välfärdsområdet organiseringsansvaret för de lagstadgade uppgifterna, och beslutsfattandet om sociala förmåner, såsom beviljande av sociala krediter, kan inte överlåtas åt privata serviceproducenter.

I organisationen av social kreditgivning kan välfärdsområdet köpa till exempel innehåll som gäller fakturering och indrivning av krediter av en privat serviceproducent med beaktande av de ramvillkor som ställs i lagstiftningen och enligt sin prövning. De tjänster som ska skaffas enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård ska till innehåll, omfattning

och kvantitativ andel var sådana att välfärdsområdet under alla omständigheter kan se till att området uppfyller sitt organiseringsansvar när det gäller dessa tjänster (RP 241/2020 rd, s. 637). Ett skriftligt avtal ska upprättas över köp av uppgifter av en privat serviceproducent. I köptjänstavtal fastställs välfärdsområdets och den privata serviceproducentens rättigheter och skyldigheter. I detta sammanhang ska beaktas vad som föreskrivs i lagen om offentlig upphandling (1397/2016).

1.2.3 Finansiering av social kreditgivning

3 § FÖRHÅLLANDE TILL ANNAN LAGSTIFTNING

På verksamhet som ett välfärdsområde ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen ordnande av social- och hälsovård (612/2021) samt lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021), om inte något annat föreskrivs i lag.

Som omkostnader betraktas inte utgifter för kreditkapitalet eller för kreditförluster inom social kreditgivning.

Lagen om välfärdsområdenas finansiering tillämpas på beviljande av statlig finansiering för att täcka kostnaderna för de uppgifter för vilka välfärdsområdena enligt lagen om välfärdsområden har organiseringsansvaret. Lagen tillämpas dock inte på täckande av välfärdsområdenas kostnader för sådana uppgifter om vars finansiering det föreskrivs särskilt någon annanstans eller bestäms särskilt i statsbudgeten med stöd av bestämmelser någon annanstans i lag (1 §).

Enligt 3 § 1 mom. i lagen om social kreditgivning tillämpas lagen ordnande av social- och hälsovård samt lagen om välfärdsområdenas finansiering på verksamhet som ett välfärdsområde ordnar med stöd av denna lag, om inte något annat föreskrivs i lag. Enligt 3 § 2 mom. i den gällande lagen om social kreditgivning ska som omkostnader inte betraktas utgifter för kreditkapitalet eller för kreditförluster inom social kreditgivning.

Detta innebär att kostnaderna för uppgifter enligt lagen om social kreditgivning, med undantag av kreditkapital eller utgifter för kreditförluster, omfattas av lagen om välfärdsområdenas finansiering. Lagen tillämpas på beviljande av statlig finansiering för att täcka kostnaderna för de uppgifter för vilka välfärdsområdena enligt lagen om välfärdsområden har organiseringsansvaret.

Dessutom föreskrivs det i 10 a § i lagen om social kreditgivning att välfärdsområdet kan beviljas statsunderstöd för finansieringen av det kreditkapital som behövs vid verksamheten med social kreditgivning. Statsbidragsmyndighet för statsunderstöd som avses i denna lag är social- och hälsovårdsministeriet, som beviljar eventuella statsunderstöd och övervakar användningen av dem. På statsunderstöd som beviljas för kreditkapitalet vid social kreditgivning tillämpas statsunderstödslagen (688/2001).

Välfärdsområdet svarar för det kreditkapital som behövs vid social kreditgivning och kreditförlusterna. Välfärdsområdet får i princip tillbaka det kapital som beviljats i form av sociala krediter genom kredittagarnas återbetalningar, och till denna del är det alltså inte fråga om slutliga kostnader för välfärdsområdena. För krediter som välfärdsområdet beviljat enligt 6 § i lagen om social kreditgivning får det ta ut högst den referensränta som avses i 12 § i räntelagen samt för förfallna betalningar högst den dröjsmålsränta som avses i 4 § i räntelagen. Beroende på hur välfärdsområdet finansierat kreditkapitalet kan ränteinkomsterna utgöra vinst för välfärdsområdet eller så kan de användas för att täcka ränteutgifterna för lån som välfärdsområdet tagit för den sociala kreditgivningen. För att minimera kreditförlusterna är det nödvändigt att välfärdsområdet följer med att krediterna betalas tillbaka och ingriper i betalningsstörningar hos kredittagarna genast när sådana dyker upp samt vid behov ger dem ekonomisk handledning och rådgivning.

2 Beviljande av social kredit

2.1 Klientgrupper för social kreditgivning

4 § BEVILJANDE AV SOCIAL KREDIT

Social kredit kan av grundad anledning beviljas en person som på grund av små inkomster och tillgångar inte på något annat sätt kan få kredit på rimliga villkor och som har förmåga att klara av återbetalningen av krediten.

Beslut om beviljande av social kredit fattas på ansökan av det välfärdsområde inom vars område personen har sin hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994).

Innan social kredit beviljas ska kredittagaren skriftligen ges uppgifter om de grunder som välfärdsområdet fastställt för beviljande av sociala krediter. Den tjänsteinnehavare som representerar kreditbeviljaren ska försäkra sig om att den som ansöker om kredit har förstått villkoren för erhållande av kredit och de förpliktelser som följer av beviljad kredit.

Social kredit kan beviljas en person som har små inkomster och tillgångar. Den grundade anledningen till beviljande av kredit hänvisar till syftet med kreditgivningen som beskrivs i 1 § i lagen. För att social kredit ska beviljas förutsätts dessutom alltid att sökanden har betalningsmån att betala tillbaka krediten i första hand på basis av en bestående inkomstkälla, till exempel arbetsinkomst eller pension. Ett centralt kriterium är också att personen inte på något annat sätt kan få kredit på rimliga villkor, till exempel på grund av att säkerheter saknas eller personen har en betalningsanmärkning som gör det omöjligt att få lån.

Innan social kredit beviljas ska kredittagaren skriftligen ges uppgifter om de grunder som välfärdsområdet fastställt för beviljande av sociala krediter. Den tjänsteinnehavare som representerar kreditbeviljaren ska försäkra sig om att den som ansöker om kredit har förstått villkoren för erhållande av kredit och de förpliktelser som följer av beviljad kredit.

Denna bestämmelse i lagen om social kreditgivning framhäver socialvårdsklientens rätt att få en utredning om sina rättigheter och skyldigheter, i enlighet med 5 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

Enligt 8 § i förvaltningslagen ska myndigheten inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller utträttandet av ärenden. Rådgivningsskyldigheten gäller i allmänhet endast frågor om förfaringssätt. På grundval av 5 § i klientlagen uppstår det en dock en mer omfattande skyldighet än detta för myndigheten att inom socialvården utreda för klienten också om innehållsmässiga omständigheter som påverkar ordnandet av servicen.

Enligt 5 § i klientlagen ska socialvårdspersonalen för kunden utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Redogörelsen ska ges så att klienten tillräckligt väl förstår dess innehåll och betydelse. Om personalen inom socialvården inte behärskar det språk som klienten använder eller om klienten på grund av en hörsel- eller synskada eller ett talfel eller någon annan orsak inte kan bli förstådd ska tolkning eller skaffande av en tolk ombesörjas i mån av möjlighet. Om det är fråga om ett ärende som kan inledas av en myndighet, ska tolkning och översättning ombesörjas i enlighet med 26 § i förvaltningslagen.

I samband med social kreditgivning framhävs klientens rätt att få utredning om åtgärdsalternativen i förhållande till annan socialservice, eftersom det är fråga om skuldsättning vid social kreditgivning. Av denna orsak är det av främsta vikt att de skyldigheter som hänförs till skuldtagning förklaras tillräckligt för den creditsökande. Eftersom också personer i sårbar ställning kan ansöka om kredit, har den tjänsteinnehavare som behandlar kreditansökan särskild skyldighet att försäkra sig om att den sökande har förstått villkoren och de förpliktelser som följer av dem och av en uttagen kredit. Särskild uppmärksamhet bör också fästas vid lätläshet (RP 136/2022 rd, s. 20)

Skuldsatta personer

Ekonomi för personer och familjer med små inkomster och tillgångar är ofta mycket sårbar och möjligheterna att kontrollera ekonomin är begränsade. Extra, oväntade betalningar eller oöverlagda anskaffningar leder lätt till överskuldsättning. De som har små inkomster och tillgångar är också ofta föremål för utsökningsåtgärder. Ofta kan man betala räntan på skulderna, men skulden amorteras långsamt eller inte alls. Utsökningsutgifterna leder ofta till underskott i sökandens försörjning, varför han eller hon kan få utkomststöd.

När fordringar som är föremål för utsökning betalas med social kredit blir utgifterna för att sköta skulderna mera rimliga och gäldenärens disponibla inkomster ökar och ofta förbättras också hans eller hennes sociala funktionsförmåga. Dessutom är ett mål för den ekonomiska rådgivningen och handledningen i anslutning till social kreditgivning att medverka till att förbättra de skuldsattas ekonomiska kunskaper och färdigheter och ändra deras konsumtionsvanor. Till följd av att utgifterna för att sköta skulderna blir rimligare och ekonomin kontrollerbar uppstår inget underskott i kredittagarens försörjning och han eller hon är inte längre beroende av utkomststöd.

Social kredit kan också beviljas i situationer där sökandens instabila ekonomiska situation, till exempel arbetslöshet, har varat en kort tid eller sökandens betalningsförmåga skulle förbättras, om hans eller hennes förutsättningar att sköta sina ekonomiska förpliktelser skulle bli rimliga med hjälp av social kredit. Omständigheter som talar för att social kredit ska beviljas kan också vara sökandens långa arbetshistoria, en i eurobelopp räknat ringa användning av utkomststödet och små skulder.

Behov av social kredit uppstår ofta i situationer där en persons ekonomiska ställning försämras till följd av livskriser, till exempel på grund av skilsmässa eller makens död. Under ansökningsprocessen är det viktigt att identifiera sökandens eventuella övriga behov av stöd från socialvården och säkerställa behovet av eventuella andra tjänster (35 § i socialvårdslagen).

Företagare

Företagare kan på vissa villkor utgöra en klientkategori inom social kreditgivning, eftersom social kredit kan beviljas för anskaffningar som främjar sysselsättningen och för att främja sysselsättningen. När en företagare beviljas social kredit bör man beakta att krediten inte får överlappa företagsstöd. Om kapitalet av de sociala krediterna ökar och krediten används för maskiner och anordningar i anslutning till företagsverksamheten, är det möjligt att det uppstår överlappande verksamhet, vilket inte kan rekommenderas.

När företagarnas inkomster bestäms utgår man från företagarens egen utredning. Företagsverksamhet är ofta förenad med säsongbetonade inkomster och de kan periodiseras över en längre tidsperiod med hjälp av skälighetsprövning. Man bör också beakta företagarens och dennes familjs övriga omständigheter och deras inverkan på företagets resultat. Vid sidan av att utreda företagarens disponibla inkomster är det ofta också nödvändigt att utreda företagets tidigare lönsamhet och företagarens möjligheter att i framtiden få sin nödvändiga utkomst från företagsverksamheten samt följderna om företagsverksamheten läggs ner. Utredningar som avses ovan kan vara uppgifter om företagarens ekonomiska ställning vid ansökningstidpunkten och under tiden omedelbart innan, till exempel företagets bokslut och revisionsberättelse för den senaste räkenskapsperioden, kontoutdrag

och/eller mellanbokslut, företagets och företagarens senaste deklARATIONER, löneanmälningar, Arbetskraftsmyndighetens och FPA:s utlåTanden, Amorteringstidtabellen och räntesatsen för långfristigt främmande kapital eller andra motsvarande utredningar som beskriver företagarens och företagets ekonomiska situation. Med hjälp av dessa handlingar är det nödvändigt att utreda i synnerhet hur mycket medel som företagaren disponerar över själv.

Studierande

En studerandes främsta utkomstsystem är studiestödet enligt lagen om studiestöd (65/1994), som är avsett att täcka kostnaderna för studier och uppehälle under studietiden. Studiestödet består av studiepenning och statsborgen för studielån. Således är också stöd som ges i form av statsborgen för lån primärt i förhållande till utkomststöd. Dessutom kan en studerande få bostadstillägg eller allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). En studerande kan dock hamna i en situation där han eller hon i praktiken inte kan få dessa stödformer eller inte har tillräckliga disponibla medel för sin egen eller sin familjs försörjning. Då ska utkomststöd beviljas studeranden på samma grunder som för andra hjälpbehövande.

När social kredit beviljas studerande ska det således beaktas att de kan ha rätt till utkomststöd och att denna rättighet inte kan begränsas eller stödbeloppet sänkas på grund av social kredit med stöd av 10 § i lagen om social kreditgivning. Lagen om social kreditgivning förpliktar inte studeranden att lyfta en social kredit som eventuellt erbjuds och en social kredit är inte primär i förhållande till utkomststöd. Enligt 10 § i lagen om social kreditgivning ska en persons rätt att få utkomststöd utredas innan en social kredit beviljas, och personens rätt till utkomststöd kan inte begränsas eller stödbeloppet inskränkas med hänvisning till att han eller hon skulle ha möjlighet att få social kredit. Det är alltså viktigt att en persons eller familjs rätt till utkomststöd alltid utreds innan en social kredit beviljas. Riksdagens justitieombudsman har också meddelat flera beslut i ärendet (RJO dnr 5704/2018 och 2067/4/12).

Samtidigt kan studerande som grupp inte kategoriskt exkluderas från möjligheten att få social kredit i alla fall, eftersom även studerande kan ha ändamål som social kredit kan beviljas för. Dessutom kan studerandes betalningsmån variera i enskilda fall till exempel beroende på om studeranden arbetar vid sidan av studierna.

Liksom för andra sökande ska även studerandes ansökningar om social kreditgivning således avgöras individuellt. Dessutom är det viktigt att studeranden handleds i praktiska klientsituationer så att han eller hon är medveten om sin rätt till olika stödformer och med

hjälp av den rådgivning och handledning som han eller hon erhållit kan välja den stödform som är mest fördelaktig för honom eller henne även med beaktande av att en social kredit är ett lån som ska betalas tillbaka.

2.2 För vilka ändamål kan kredit beviljas

Social kredit kan beviljas för olika ändamål som förebygger ekonomisk utslagning och överskuldsättning samt främjar en persons eller en familjs förmåga att klara sig på egen hand. Grundade anledningar för beviljandet av kredit kan vara till exempel att få kontroll över ekonomin, att bryta en skuldspiral, anskaffningar till hemmet, att främja rehabilitering eller sysselsättning, att trygga boendet, att övervinna en social kris eller något annat som påverkar sökandens förmåga att klara sig på egen hand, till exempel avsaknad av säkerheter.

Social kredit kan också beviljas för böter och ersättningar som baserar sig på brott, om krediten främjar den sökandes rehabilitering och ansluter sig till en service-, vård- eller rehabiliteringsplan eller någon annan motsvarande plan som man kommit överens om med sökanden.

När de allmänna grunderna för beviljande av social kredit fastställs i välfärdsområdet är det motiverat att överväga huruvida sociala krediter ska beviljas i syfte att reglera andra skulder. I en del kommuner har social kredit tidigare beviljats också för reglering av andra skulder, och detta är fortfarande möjligt.

När välfärdsområdet beslutar om hur social kreditgivning ska användas lönar det sig att beakta att det även finns andra system för skuldreglering i Finland, såsom domstolarnas skuldsanering och Garantistiftelsens borgen för skuldsaneringslån. Det kan vara ändamålsenligt att hålla det totala beloppet av de lån och skulder som avtalas att regleras genom social kreditgivning relativt lågt, så att tyngdpunkten i arbetet kvarstår på tidigt ingripande och verksamhet som förebygger överskuldsättning.

Social kredit kan även användas för investeringsändamål, till exempel för en specifik anskaffning som creditsökanden avser göra. Därvid kan man genom social kreditgivning sträva efter att påverka de faktorer som driver människor till problematiska skuldsituationer och erbjuda alternativ för att lösa situationen. I bästa fall kan detta avbryta en potentiell skuldspiral redan innan den uppstår. Detta innebär att personen behöver nås innan han eller hon beslutar att använda alternativ som är mer ofördelaktiga med avseende på den egna ekonomins hållbarhet. Vid krediter som används för anskaffningar framhävs även andra verkningar än sådana som förbättrar hanteringen av ekonomin, eftersom till exempel personer som tillfälligt eller permanent hamnat utanför kreditmarknaden har kunnat

genomföra viktiga och nödvändiga anskaffningar genom social kredit. För att fungera förutsätts att användningen ligger nära det klientarbete där man möter människor som är i behov av social kredit (RP 136/2022 rd, s. 19).

2.3 Bedömning av sökandens återbetalningsförmåga

5 BEDÖMNING AV SÖKANDENS ÅTERBETALNINGSFÖRMÅGA

Vid bedömningen av om den som ansöker om social kredit har återbetalningsförmåga beaktas

1. sökandens disponibla inkomster och medel samt förtjänstmöjligheter med hänsyn till ålder, de familjemedlemmar som han eller hon försörjer, arbetsförmåga och andra omständigheter,
2. sökandens faktiska utgifter,
3. sökandens skulder, samt
4. andra faktorer som påverkar sökandens ekonomiska ställning.

Som sökandens inkomster beaktas sökandens alla disponibla inkomster. När sökandens medel uppskattas är det av särskild betydelse om personen genom att realisera sin egendom rimligen kan förväntas svara för den utgift som den sociala krediten ansöks för. Beträffande om realisering av fasta tillgångar är realistiskt ska nettovärdet av egendomen uppskattas samt tillgångarnas behövlighet för det dagliga livet eller med avseende på att klienten ska kunna klara sig på egen hand. Till exempel skulle det vara orimligt att förutsätta realisering av en bil i ett område där det är nödvändigt att använda bil på grund av skötseln av de dagliga ärendena. Däremot har en person som har rikligt med besparingar, aktier eller annan egendom som enkelt kan realiserats knappast sådant verkligt behov av social kreditgivning som avses i lagen.

Vid bedömningen av sökandens förtjänstmöjligheter granskas hans eller hennes ålder, försörjningsskyldighet och andra omständigheter som inverkar på sökandens inkomster. Även om social kredit beviljas för en person kan familjemedlemmar som han eller hon försörjer beaktas, eftersom familjemedlemmar som personen försörjer kan ha en verklig betydelse i bedömningen av återbetalningsförmågan. Som sökandens faktiska utgifter är det motiverat att i analogi med lagen om utkomststöd beakta hans eller hennes

oundgängliga utgifter, som kan räknas omfatta utgifter för boende, måltider, hälso- och sjukvård, kläder och barndagvård, utgifter för personlig hygien och hygien i hemmet, användning av lokaltrafik, tidningsprenumeration, användning av telefon och utgifter för hobby- och rekreationsverksamhet samt motsvarande utgifter för en persons eller en familjs dagliga försörjning.

Dessutom beaktas vid social kreditgivning, avvikande från lagen om utkomststöd, utgifter för lån, skulder och utsökning till fullt belopp samt utgifter som föranleds av en persons eller en familjs särskilda behov eller omständigheter och som ansetts vara nödvändiga för att trygga försörjningen eller hjälpa personen eller familjen att klara sig på egen hand. Den andel av inkomsterna som återstår för oundgängliga utgifter bör uppskattas tillsammans med klienten med beaktande av verkningen av den sociala kreditgivningen, i synnerhet då andra skulder saneras med en social kredit.

Sökanden ska lämna en utredning över alla sina skulder. Av utredningen över skulder bör framgå borgenären för respektive skuld, grunden för skulden samt skuldbeloppet. När en skuldsatt sökandes situation bedöms är en grundlig utredning av skuldsituationen till hjälp när det gäller att hitta det arrangemang som är förmånligast och ändamålsenligast ur hans eller hennes synvinkel. I situationer där sökanden inte får någon betalningsmån och social kredit inte kan beviljas honom eller henne ska sökanden vägledas att söka förlikning med borgenärerna eller skuldsanering för privatpersoner. Samarbetet med ekonomi- och skuldrådgivningen bör vara aktivt för att klienthandledningen ska fungera.

När man överväger om social kredit ska beviljas, ska såsom andra faktorer som påverkar sökandens ekonomiska ställning beaktas sökandens förmåga att med sina inkomster eller tillgångar finansiera det användningsändamål som motiveras i ansökan om social kredit. Ett mål för sociala krediter är att främja att en person med små inkomster och tillgångar kan klara sig på egen hand. För att nå målet förutsätts det att kredittagaren får kontroll över sin ekonomi och ökad ekonomisk stabilitet på längre sikt. På grund av dessa omständigheter bör det vara tillåtet att även en mindre bemedlads förmögenhet ökas med hjälp av social kredit och en ringa förmögenhet får inte utgöra ett hinder för beviljande av social kredit. När sökandens betalningsmån uppskattas i situationer där ansökan om social kredit gäller sanering av gamla skulder bör betalningsmånen bedömas efter att utgifterna för skötseln av skulderna har fått ner på rimlig nivå med hjälp av social kredit.

3 Förfarandet när sociala krediter beviljas

I 14 § i socialvårdslagen konstateras det att som socialservice som hör till välfärdsområdets organiseringsansvar ska det sörjas för beviljande av social kredit till välfärdsområdets invånare. Ekonomisk rådgivning och handledning är en del av den socialservice för att främja ekonomisk funktionsförmåga som avses i 14 § 1 mom. 3 a punkten i socialvårdslagen.

Social kreditgivning är en socialservice där som allmän lag ska iakttas socialvårdslagen samt andra lagar som reglerar socialvården, såsom lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) samt förvaltningslagen. Reglering av informationshantering ingår även i lagen om klienthandlingar inom socialvården (254/2015). Beträffande behandling av klientuppgifter vid social kreditgivning tillämpas lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården (784/2021).

När denna handbok skrivs behandlar riksdagen som bäst regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och till lagar som har samband med den (RP 246/2022). Enligt propositionen upphävs i klientlagen för socialvården de bestämmelser om behandling av kund- eller klientuppgifter inom socialvården, klienthandlingar, utlämnande av klientuppgifter samt socialmyndighetens rätt att få information som avses ingå i den lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården ska stiftas. I och med godkännandet av regeringens proposition föreslås det att lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården och lagen om klienthandlingar inom socialvården upphävs.

Överskuldssättning är ofta även förknippad med behov av socialt arbete och andra tjänster och annat stöd som avses i socialvårdslagen. På beviljande av social kreditgivning tillämpas socialvårdslagen. I 4 kap. i socialvårdslagen finns det till exempel bestämmelser om tillhandahållande av socialvård. I 34 § i socialvårdslagen föreskrivs det om inledning och avslutning av en klientrelation i socialvården. En klientrelation inleds på ansökan eller när handläggningen av ett ärende som inletts på ett annat sätt påbörjas eller när en person ges socialservice. Klientrelationen avslutas när det för kännedom antecknas i socialvårdens klienthandling att det inte finns någon grund för att ordna socialvård. Detta innebär till exempel att klientrelationen inleds då klienten ansöker om social kredit eller då klientens ärende börjar behandlas för beviljande av social kredit i syfte att ge ekonomisk rådgivning och handledning. När klientrelationen framskrider inom social kreditgivning ska en bedömning av servicebehovet upprättas för klienten i enlighet med 36 § i socialvårdslagen, i den omfattning som behövs, om det inte är uppenbart onödigt att

göra en bedömning. Den praktiska arbetsfördelningen och organiseringen för genomförandet av servicebehovet kan avtalas inom området på ett ändamålsenligt sätt. Behov av brådskande hjälp ska dock bedömas omedelbart (36 § i socialvårdslagen).

Alla som ansöker om social kredit behöver inte nödvändigtvis genomgå en omfattande bedömning av servicebehovet, eftersom en del av kunderna kan behöva endast ekonomisk rådgivning och handledning. Bedömningen av servicebehovet kan fokuseras tydligt på enbart kundens ekonomiska situation, om det inte finns några betydande stödbehov på andra delområden av livet. (RP 136/2022 rd, s. 25).

För bedömningen av servicebehovet enligt socialvårdslagen svarar en yrkesutbildad person inom socialvården i tjänsteförhållande (36 § i socialvårdslagen). Personer som behöver särskilt stöd är den enda klientgruppen enligt socialvårdslagen, för vilken ansvaret för bedömning av servicebehovet uttryckligen har föreskrivits ligga på en socialarbetare i tjänsteförhållande (Liukko, Eeva – Nykänen, Eeva, SHM 2019:47). Med avseende på uppgiften social kreditgivning kan även personer med andra kompetenser delta i klientarbetet. Den myndighet inom socialvården som ansvarar för åtgärden ska se till att tillräcklig sakkunskap och kompetens med hänsyn till en persons individuella behov finns att tillgå (41 § i socialvårdslagen).

För en klient inom social kreditgivning kan det också vara behövt att utse en egen kontaktperson i enlighet med 42 § i socialvårdslagen för den tid klientrelationen pågår. En egen kontaktperson behöver inte utses om det för klienten redan har utsetts en annan arbetstagare som ansvarar för servicen eller om det av någon annan orsak är uppenbart onödigt att utse en egen kontaktperson. Den egna kontaktpersonen ska i princip vara en yrkesutbildad person inom socialvården, och en kontaktperson för personer som behöver särskilt stöd eller en arbetstagare som utför klientarbete tillsammans med den egna kontaktpersonen ska vara socialarbetare. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården kan även vara kontaktperson om det är motiverat med avseende på klientens servicehelhet (Liukko, Eeva – Nykänen, Eeva, SHM 2019:47).

Ur synvinkeln klientens rättigheter och skyldigheter är särskilt bestämmelserna i 2 kap. i klientlagen för socialvården av betydelse, enligt 6 § i lagen ska ordnandet av socialvård basera sig på ett myndighetsbeslut. Även enligt 45 § i socialvårdslagen har klienten rätt att få ett skriftligt beslut om ordnandet av socialservicen. Bestämmelser om behandlingen av och beslutsfattandet i ärendet finns dessutom i förvaltningslagen, såsom i 45 § om motivering av beslut. Välfärdsområdet ska således fatta ett beslut om beviljande av social kredit eller avslående av ansökan. I beslutet om beviljande av kredit ska anges användningsändamålet för krediten, kreditens storlek och räntan som tas ut för krediten. I ett beslut som gäller att inte bevilja social kredit ska motiveringarna för avsländet framgå i enlighet med förvaltningslagen. Enligt lagen om social kreditgivning och motiveringarna till den ska ett beslut fattas om klientens ansökan även angående beviljande eller

avslående av eventuella frimånader och betalningsbefrielser (7 a §, 7 b §). Över en beviljad kredit upprättas ett sådant avtal mellan välfärdsområdet och kredittagaren som avses i 6 § i lagen om social kreditgivning.

Sökandens skyldighet att lämna upplysningar, myndighetens skyldighet att informera om behandlingen av uppgifterna, sekretess, tystnadsplikt och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter samt socialvårdsmyndighetens rätt till sekretessbelagda uppgifter och handräckning bestäms enligt klientlagen för socialvården. Dessutom kompletterar bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) bestämmelserna i klientlagen.

3.1 Avtal om social kredit

6 § AVTAL OM SOCIAL KREDIT

Om social kredit ska ingås ett skriftligt avtal, varav ett exemplar ska ges kredittagaren.

I avtal om sociala krediter ska anges

1. kreditens användningsändamål,
2. kreditens belopp,
3. räntan, samt
4. storleken på återbetalningsraterna, förfallodagarna och andra återbetalningsvillkor.

För social kredit kan hos gäldenären tas ut en skälig årlig ränta, som dock kan vara högst den referensränta som avses i 12 § i räntelagen (633/1982). I avtalsvillkoren kan bestämmas att räntan på krediten ändras så att den motsvarar förändringarna i den referensränta som avses i 12 § i räntelagen.

Om en betalning som anknyter till social kredit och som överenskommits i kreditavtalet inte betalats på förfallodagen, får en årlig dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen högst enligt 4 § i räntelagen.

För social kredit kan inte tas ut andra kreditkostnader.

Ett avtal om social kredit ska ingås skriftligen och kredittagaren ska ges ett exemplar av avtalet. Enligt de allmänna rättsprinciperna i avtalsrätten kan en avtalspart inte ensidigt ändra ett avtal.

Kreditens användningsändamål ska anges i avtalet. Social kredit beviljas av grundad anledning och den kan inte användas för andra ändamål. Om mottagaren använder krediten för ett annat ändamål, är det fråga om ett väsentligt avtalsbrott enligt 8 § i lagen om social kreditgivning. Dessutom anges i avtalet det kreditbelopp som välfärdsområdet har beviljat på basis av kredittagarens kreditbehov och betalningsmån.

För en social kredit kan en ränta tas ut som är högst den referensränta som avses i 12 § i räntelagen. Välfärdsområdet kan i sina grunder för beviljandet av social kredit fastställa förutsättningar för att sänka räntan på krediten eller avstå från att ta ut ränta. I villkoren för ett avtal om social kredit kan bestämmas att räntan på krediten ändras så att den motsvarar ändringarna i den referensränta som avses i 12 § i räntelagen. Dessutom, om en betalning som överenskommit i kreditavtalet inte betalats på förfallodagen, får en årlig dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen högst enligt 4 § i räntelagen. Storleken på återbetalningsraterna, förfallodagarna och andra återbetalningsvillkor ska anges i avtalet.

Ett avtal om social kredit är ett offentligrättsligt avtal mellan myndigheten och gäldenären. Social kredit beviljas på ansökan genom beslut av en myndighet inom välfärdsområdet. Social kredit behandlas som ett förvaltningsärende och kreditbeslutet ger sålunda upphov till ett offentligrättsligt rättsförhållande, vilket också gäller avtalet om det närmare genomförandet av den förmån som myndigheten inom välfärdsområdet beviljat genom sitt beslut (se till exempel HFD 2022:62, HFD 382/3/19 och GrUU 43/2002 rd).

De återbetalningsvillkor som angetts i avtalet om social kredit kan ändras under avtalstiden till exempel om kredittagarens ekonomiska situation förändras till följd av sjukdom, arbetslöshet eller någon annan därmed jämförbar omständighet. När det framkommer problem med återbetalning är olika betalningsarrangemang samt ekonomisk handledning och rådgivning primära metoder att främja kredittagarens återbetalningsförmåga, men bestämmelserna om frimånader (7 a §) och betalningsbefrielse (7 b §) i lagen om social kreditgivning ska också beaktas.

3.2 Ekonomisk rådgivning och handledning

9 § EKONOMISK RÅDGIVNING OCH HANDLEDNING

För creditsökanden och kredittagaren ska vid behov ordnas ekonomisk rådgivning och handledning i samband med att social kredit beviljas och under återbetalningstiden. För creditsökande och kredittagare ska dessutom utan obefogat dröjsmål ordnas möjlighet att diskutera personligen med en tjänsteinnehavare som företräder den som beviljar social kredit, om en creditsökande eller kredittagare har begärt detta hos välfärdsområdet. För kredittagaren ska ordnas rådgivning och handledning särskilt i de situationer som avses i 7 a, 7 b och 8 §.

När välfärdsområdet behandlar ett ärende som gäller social kreditgivning ska det informera den som ansöker om social kredit om rätten till personlig diskussion och vid behov ge en creditsökande råd vid utövandet av denna rätt.

Ekonomisk rådgivning och handledning ska vid behov ordnas för alla som ansöker om social kredit som en del av diskussionerna i anslutning till beviljandet av lån. Den som fått social kredit ska ha möjlighet till ekonomisk rådgivning och handledning när han eller hon behöver det under hela återbetalningstiden, i synnerhet i samband med återbetalningsproblem och ändringar i betalningsprogrammen, såsom i samband med beviljande av frimånader eller betalningsbefrielse eller då krediten sägs upp.

För creditsökande och kredittagare ska dessutom utan obefogat dröjsmål ordnas möjlighet att diskutera personligen med en tjänsteinnehavare som företräder den som beviljar social kredit, om en creditsökande eller kredittagare har begärt detta hos välfärdsområdet. När välfärdsområdet behandlar ett ärende som gäller social kreditgivning ska det informera den som ansöker om social kredit om rätten till personlig diskussion och vid behov ge en creditsökande råd vid utövandet av denna rätt.

I samband med ekonomisk rådgivning och handledning kan man ge information och med kunden diskutera även andra alternativ och metoder som han eller hon har tillgång till. Om det finns grundad anledning att anta att en person eller familj som fått en social kredit kan skuldsätta sig ytterligare över sin betalningsförmåga kan välfärdsområdet även informera klienten om möjligheterna till ett frivilligt kreditförbud och en betalningsstörning som en gäldenär erkänt och informera om anteckningarnas inverkan på hanteringen av ekonomin. Eftersom ovan nämnda anteckningar i kredituppgifterna baserar sig på

frivillighet kan dessa ändå inte förutsättas, i strid med klientens egen ståndpunkt, som ett villkor för att få social kredit. Det vore bra att ge kunden information på ett förståeligt sätt också om ovannämnda anteckningars rättsverkningar liksom om hur en anteckning i praktiken kan påverka handlingsmöjligheterna till exempel i fråga om privaträttsliga avtal (RP 136/2022 rd).

I samband med social kreditgivning betonas att stöd ges med hjälp av alternativa tjänster och förmåner, ifall social kredit inte kan beviljas men sökanden uppenbart är i behov av hjälp. I varje enskilt fall ska man överväga på vilket sätt personens sociala funktionsförmåga i situationen kan främjas så att de positiva verkningarna skulle vara så hållbara som möjligt. Detta främjar för sin del också ställningen för de klienter som inte anses uppfylla förutsättningarna för beviljande av social kredit.

Arbete med klienter i fråga om social kreditgivning har i olika utredningar även ansetts kräva ett nätverksbaserat arbetssätt och multiprofessionellt samarbete, så att klienten kan hänvisas till de tjänster som är mest ändamålsenliga med beaktande av klientens helhetssituation (SHM 2021:24, Niskanen, Olli-Pekka). Inom socialvården rekommenderas ett aktivt samarbete i synnerhet mellan den ekonomiska rådgivningen och handledningen vid social kreditgivning och dem som arbetar med utkomststödsärenden. Betydande externa samarbetspartner till socialvården är till exempel rättshjälpsbyråernas ekonomi- och skuldrådgivning, utskökningsverket, FPA och Garantistiftelsen. Dessutom kan även samarbetet med missbruks- och beroendetjänsterna anses vara väsentligt.

4 Återbetalning av social kredit

4.1 Återbetalning

7 § GÄLDENÄRENS RÄTT ATT BETALA KREDITEN I FÖRTID

Gäldenären har rätt att utan merkostnader betala tillbaka krediten innan den förfaller till betalning.

8 § KRAV PÅ ÅTERBETALNING AV SOCIAL KREDIT

Om välfärdsområdet på grund av kredittagarens betalningsdröjsmål eller något annat brott mot avtalet, enligt avtalet har rätt att kräva betalning av en rat som annars inte har förfallit till betalning, får välfärdsområdet åberopa nämnda rättighet om

- 1) betalningen har dröjt åtminstone en månad och fortfarande är utestående och det försenade beloppet utgör minst tio procent eller, om däri ingår flera rater, minst fem procent av det ursprungliga kreditbeloppet eller omfattar kreditgivarens hela resterande fordran, eller
- 2) kredittagaren har gjort sig skyldig till något annat avtalsbrott som är väsentligt.

Välfärdsområdet har dock inte rätt att göra en i 1 mom. nämnd påföljd gällande, om det är fråga om dröjsmål med betalningen och dröjsmålet beror på kredittagarens sjukdom, arbetslöshet eller någon annan därmed jämförbar omständighet som inte beror av honom eller henne, utom då detta med beaktande av dröjsmålets längd och andra omständigheter vore uppenbart oskäligt gentemot välfärdsområdet såsom kreditgivare.

Om kredittagaren vill betala bort sin kredit innan den förfaller till betalning, är detta möjligt utan merkostnader enligt 7 § i lagen om social kreditgivning.

På grund av små inkomster och tillgångar försämras ekonomin för mottagare av social kredit lätt till följd av ekonomiska förändringar och förändringar i anslutning till livssituationen. På grund av dessa omständigheter är det bra om välfärdsområdet i sina grunder för beviljandet av krediter reder ut hur man ska förfara vid betalningsstörningar. Det är ändamålsenligt att ordna kontrollen av återbetalningen av sociala krediter så att välfärdsområdet kan ingripa i betalningsstörningar i ett så tidigt skede som möjligt. Liksom i all socialvård ska man vid social kreditgivning fästa särskild uppmärksamhet vid att intressena tillgodoses för klienter som behöver särskilt stöd. Detta innebär att klientens behov av stöd och hjälp ska bedömas även ur synvinkeln för regleringen av socialvården. Man kan komma överens om återbetalningsvillkoren på nytt med kredittagaren till exempel genom att bevilja frimånader från återbetalningen av en kredit (7 a §), förlänga återbetalningstiden, avtala om räntan på nytt eller i sista hand bevilja betalningsbefrielse (7 b §). Kredittagaren ska även på eget initiativ kunna ansöka om frimånader och betalningsbefrielse samt få ett överklagbart motiverat beslut angående sin ansökan.

Det ligger i kredittagarens intresse att alltid ta kontakt med kreditgivaren när det inträffar förändringar i kredittagarens ekonomiska situation som gör att han eller hon inte lyckas betala tillbaka den sociala krediten på överenskommet sätt. Om kredittagaren bryter mot avtalsvillkoren för den sociala krediten eller försummar att betala tillbaka krediten utan godtagbart skäl, kan välfärdsområdet kräva att krediten ska betalas tillbaka i enlighet med 8 § i lagen om social kreditgivning. Innehållet i bestämmelsen om krav på återbetalning motsvarar i stor utsträckning 7 kap. 16 § i konsumentskyddslagen (38/1978). Det lagstadgade skyddet för gäldenärer med social kredit är på samma nivå som för konsumentgäldenärer som tagit kommersiell kredit.

Krav på återbetalning av krediter i förtid kan basera sig på betalningsdröjsmål eller något annat avtalsbrott som gäldenären gjort sig skyldig till, om avtalsbrottet är väsentligt. Ett väsentligt avtalsbrott kan anses vara till exempel att den sociala krediten används på ett sätt som avviker från det användningsändamål som fastställts i avtalet eller att felaktiga eller vilseledande uppgifter lämnats om omständigheter som bidragit till att krediten beviljats. Det är fråga om en privaträttslig fordran för välfärdsområdet och på indrivningen av en sådan tillämpas lagen om indrivning av fordringar (513/1999).

Indrivning av rater som förfallit till betalning

Lagen om indrivning av fordringar tillämpas på indrivning av fordringar som förfallit till betalning. I lagen avses med indrivning åtgärder vilkas syfte är att förmå gäldenären att frivilligt betala en borgenärs fordran som förfallit till betalning. Enligt indrivningslagen ska borgenären till gäldenären sända ett skriftligt betalningskrav på den skuld/rat som förfallit till betalning, i vilket ska nämnas borgenärens namn och adress, grunden för fordran, fordrans kapital, ränta, dröjsmålsränta och indrivningskostnader specificerade, det totala

belopp som krävs samt till vem, hur och när fordran ska betalas. Dessutom ska det meddelas om gäldenärens möjlighet att framställa anmärkningar mot fordrans belopp och grund samt inom vilken tid anmärkningarna ska framställas samt till vem anmärkningarna ska framställas.

Konsumentombudsmannen har upprättat anvisningen God sed vid indrivning av konsumentfordringar (<https://www.kkv.fi/sv/konsumentarenden/information-och-anvisningar-till-foretag/konsumentombudsmannens-riktlinjer/god-sed-vid-indrivning-av-konsumentfordringar/>) som innehåller riktlinjer för god indrivningssed vid indrivning av konsumentfordringar.

Eftersom socialvården i välfärdsområdet har ett framträdande ansvar för sina klienter ska det i synnerhet fästa uppmärksamhet vid att god indrivningssed iakttas vid indrivning. Vid indrivningen ska särskild omsorgsfullhet iakttas och välfärdsområdet ska pröva den totala börda som läggs på gäldenären innan välfärdsområdet själv med olika åtgärder ökar de kostnader som gäldenären hamnar att betala. Välfärdsområdet ska se till att gäldenären kan ha direkt kontakt med välfärdsområdet i frågor som gäller krediten. När återbetalning av krediten krävs ska även klientens eventuella behov av ekonomisk rådgivning och handledning beaktas.

När återbetalningen av krediten eller en rat på förfallodagen har försummats ska välfärdsområdet skicka gäldenären en betalningsuppmaning för betalningen. Betalningsuppmeningen ska innehålla tillräckliga uppgifter så att det går att identifiera den obetalda krediten eller raten. Alltså åtminstone borgenärens kontaktuppgifter, grunden för fordran, fordrans kapital, ränta och dröjsmålsränta samt kostnaderna för påminnelsen specificerade, det totala belopp eller den rat som krävs samt uppgifter i anslutning till betalningen av fordran, till exempel borgenärens bankförbindelse och förfallodagen. Dessutom ska man informera om gäldenärens möjlighet att framställa anmärkningar mot fordrans belopp och grund samt inom vilken tid och till vem anmärkningarna ska framställas.

Enligt konsumentombudsmannens anvisning om god indrivningssed ska gäldenären skickas minst två betalningspåminnelser med anledning av förfallna betalningar och uppmanas att betala fordran inom utsatt tid. Först sedan gäldenären har skickats två påminnelser och han eller hon har haft tillräcklig tid på sig att betala skulden, kan man i allmänhet rikta strängare påföljder mot gäldenären, till exempel kräva återbetalning av hela krediten.

Krav på återbetalning av rater som ännu inte förfallit till betalning får träda i kraft tidigast fyra veckor eller, om konsumenten tidigare har fått anmärkning för dröjsmål, tidigast två veckor efter att ett meddelande om att krediten förfallit till betalning har lämnats eller

skickats till konsumenten. I händelse av tvist ska borgenären kunna bevisa att meddelandet har skickats. Om konsumenten under denna tid betalar det förfallna beloppet, förfaller kravet på återbetalning.

Om välfärdsområdet köper fakturerings- och indrivningstjänster i anslutning till social kreditgivning från en privat serviceproducent, har välfärdsområdet på grundval av sitt organiseringsansvar skyldighet att se till att den köpta tjänsten inte orsakar ytterligare skuldsättning bland annat genom onödiga merkostnader. I 6 § i lagen om social kreditgivning föreskrivs det om de kostnader som kan tas ut för en kredit och enligt 4 mom. kan andra kreditkostnader inte tas ut för en social kredit. Även i en sådan situation ska välfärdsområdet se till att förfarandet är ändamålsenligt samt att den privata serviceproducenten iakttar god indrivningssed och främjar klientens rätt till en god service och behandling i socialvården.

4.2 Frimånader

7 A § FRIMÅNAD

Återbetalningen av en kredit får avbrytas för vissa tid (frimånad) på kredittagarens ansökan efter det att hans eller hennes betalningsförmåga försämrats tillfälligt av särskilda skäl, om beviljandet av frimånaden på lång sikt bedöms främja kredittagarens fortsatta betalningsförmåga och möjligheter att klara sig själv.

Enligt 6 § i klientlagen för socialvården ska ordnandet av socialvård basera sig på ett myndighetsbeslut. Enligt 45 § i socialvårdslagen har klienten dessutom rätt att få ett skriftligt beslut om ordnandet av socialservicen. Bestämmelser om behandlingen av och beslutsfattandet i ärendet finns dessutom i förvaltningslagen. Det betjänar framför allt individens intressen och rättigheter att ett förvaltningsbeslut fattas. Välfärdsområdet ska på ansökan av kredittagaren fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut om beviljande eller avslående av en frimånad. Förfarandet med beviljande av frimånader regleras i socialvårdslagen, lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården och förvaltningslagen. Bestämmelser om ändringssökande avseende ett förvaltningsbeslut om en frimånad finns i 11 § i lagen om social kreditgivning.

En frimånad avser i praktiken att återbetalningen av den sociala krediten avbryts för en viss tid och betalningstiden för krediten förlängs med motsvarande tid som den månad som beviljats fri från återbetalning av krediten. Innan en frimånad beviljas bör även andra primära sätt, som strävar efter att främja kredittagarens återbetalningsförmåga, övervägas, till exempel ekonomisk rådgivning och handledning eller olika betalningsarrangemang, såsom ändring av kreditvillkoren eller en omreglering av krediten.

Enligt 7 a § i lagen om social kreditgivning kan en frimånad beviljas då betalningsförmågan försämrats tillfälligt av särskilda skäl, om beviljandet av frimånaden på lång sikt bedöms främja kredittagarens fortsatta betalningsförmåga och möjligheter att klara sig själv.

Sådana särskilda skäl för en tillfällig försämring av återbetalningsförmågan kan åtminstone anses vara till exempel en oväntad höjning av kredittagarens boendekostnader och andra levnadskostnader, kredittagarens eller dennes familjemedlems sjukdom, död eller arbetslöshet eller minskade inkomster av något motsvarande skäl samt plötsliga förändringar i utgifterna eller inkomsterna till följd av kredittagarens skilsmässa eller upplösning av samboförhållande eller någon annan förändring i familjesituationen, såsom ett barns födelse.

Förteckningen är inte uttömmande, utan även andra motsvarande särskilda skäl kan beaktas genom individuell prövning av en tjänsteinnehavare som företräder den som beviljar social kredit. En grund för beviljande av en frimånad kan således också vara andra motsvarande plötsliga förändringar i livssituationen som tillfälligt har försämrat kredittagarens betalningsförmåga (RP 136/2022 rd).

4.3 Betalningsbefrielse

8 § BETALNINGSBEFRIELSE

Befrielse från betalning av en social kredit eller räntor på den kan beviljas på kredittagarens ansökan delvis eller helt i enlighet med vad som föreskrivs i 2 och 3 mom.

Betalningsbefrielse kan beviljas delvis om kredittagarens ekonomiska situation har försämrats till följd av långvarig arbetslöshet eller sjukdom hos kredittagaren eller en familjemedlem som han eller hon försörjer eller någon annan motsvarande av kredittagaren oberoende orsak så att det måste betraktas som oskäligt att driva in lånet helt och hållet.

Betalningsbefrielse kan beviljas helt och hållet, om kredittagarens betalningsförmåga har försämrats permanent på grund av permanent nedsatt arbetsförmåga och indrivning måste betraktas som uppenbart oskäligt med hänsyn till låntagarens ekonomiska situation och övriga förhållanden. Dessutom förutsätts att

1. det inte längre är ändamålsenligt att fortsätta indrivningen med hänsyn till kredittagarens ekonomiska situation, eller
2. fortsatt indrivning skulle orsaka oskäliga kostnader i förhållande till det oindrivna beloppet.

Betalningsbefrielse innebär i praktiken att man under de förutsättningar som föreskrivs i lag i sista hand kan avstå från återkrav av en kredit eller en del av den och räntorna på den. I regel ska en social kredit alltid återbetalas. Undantagsvis kan en kredittagare dock i sista hand beviljas betalningsbefrielse. Syftet med betalningsbefrielse är ändå inte att möjliggöra betalningsbefrielse i situationer där betalningsmotivationen försämrats eller kredittagaren tagit mer skulder.

Enligt 6 § i klientlagen för socialvården ska ordnandet av socialvård basera sig på ett myndighetsbeslut. Enligt 45 § i socialvårdslagen har klienten dessutom rätt att få ett skriftligt beslut om ordnandet av socialservicen. Bestämmelser om behandlingen av och beslutsfattandet i ärendet finns dessutom i förvaltningslagen. Valfärdsområdet ska således på

ansökan av kredittagaren fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut om beviljande eller avslående av betalningsbefrielse. Bestämmelser om ändringsökande avseende ett förvaltningsbeslut om betalningsbefrielse finns i 11 § i lagen om social kreditgivning.

Eftersom betalningsbefrielse är avsedd att vara ett förfarande i sista hand, bör man emellertid innan betalningsbefrielse beviljas alltid överväga sådana metoder att främja kredittagarens betalningsförmåga som kommer i första hand. Dessa är till exempel ekonomisk rådgivning och handledning, olika betalningsarrangemang avseende kredit, såsom ändring av kreditvillkoren eller en omreglering av krediten samt frimånader enligt 7 a §.

Befrielse från betalning av en social kredit eller räntor på den kan beviljas delvis eller helt när de förutsättningar som anges i 7 b § 2 och 3 mom. i lagen uppfylls. I bedömningen av den oskälighet som nämns i 7 b § 2 och 3 mom. kan man beakta till exempel om beloppet som ska indrivnas är ringa, försök att driva in krediten genom betalningsuppmaningar har pågått resultatlöst under en lång tid och om klientens ekonomiska situation har försämrats permanent så att man bedömer att krediten inte heller i fortsättningen kan indrivnas. Även det kan ges betydelse i beslutsfattandet om man kan bedöma att fortsatt indrivning skulle orsaka oskäliga kostnader i förhållande till det oindrivna beloppet.

I praktiken kan det bli aktuellt att bedöma förutsättningarna för betalningsbefrielse särskilt till exempel innan man överväger att låta en social kredit förfalla enligt 8 § och överföra krediten till indrivning. Betalningsbefrielse kan även vara ett alternativ i situationer där klientens betalningsförmåga har förändrats väsentligt och permanent i sådana situationer som avses i bestämmelsen och det inte anses ändamålsenligt att kredittagaren ansöker om skuldsanering för privatperson hos domstol bara på grund av den sociala kreditgivningen. Om betalningsbefrielse räcker till för att korrigera kundens ekonomiska situation är det inte ändamålsenligt att hänvisa kredittagaren till skuldsanering. Det kan vara en annan sak i sådana situationer där kredittagaren också har till exempel andra skuldansvar vid sidan av den sociala krediten.

Vid beviljande av betalningsbefrielse och i skälighetsbedömningen bör också beaktas vad som föreskrivs i 8 § om krav på återbetalning av social kredit. Vid bedömningen av vad som är oskäligt kan man beakta om behovet av betalningsbefrielse har orsakats på grund av kredittagarens väsentliga avtalsbrott eller svikliga förfarande. Som sådant förfarande kan betraktas till exempel att en social kredit används på ett sätt som avviker från det ändamål som fastställts i avtalet eller att det lämnats felaktiga eller vilseledande uppgifter om omständigheter som påverkat beviljandet av krediten. I sådana situationer ska betalningsbefrielse i allmänhet inte anses vara ett ändamålsenligt alternativ. Det är emellertid också väsentligt att om betalningsbefrielse inte beviljas får det inte äventyra den oundgängliga försörjning och omsorg som ger den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen.

Enligt 2 mom. kan betalningsbefrielse beviljas delvis om kredittagarens ekonomiska situation har försämrats till följd av långvarig arbetslöshet eller sjukdom hos kredittagaren eller en familjemedlem som han eller hon försörjer eller någon annan motsvarande av kredittagaren oberoende orsak så att det måste betraktas som oskäligt att driva in lånet helt och hållet. Avsikten är att betalningsbefrielse ska kunna beviljas delvis som det alternativ som kommer i sista hand när man bedömer att kredittagarens försämrade betalningsförmåga har förlängts och situationen inte längre kan betraktas som enbart tillfällig, men det inte finns förutsättningar att bevilja betalningsbefrielse helt och hållet. Dessutom kan delvis betalningsbefrielse bli aktuell särskilt i situationer där man kan anse att beviljande av delvis betalningsbefrielse främjar förmågan att återbetala den återstående krediten och räntorna på den.

Beviljande av befrielse från betalning av en social kredit eller räntorna på den helt och hållet är det alternativ som kommer i sista hand, vilket betyder bland annat att ovannämnda metoder som används i första hand för att försöka främja kredittagarens återbetalningsförmåga samt delvis betalningsbefrielse ska övervägas innan betalningsbefrielse beviljas helt och hållet. En allmän förutsättning är alltså att man kan anse att enbart beviljande av ekonomiska rådgivning och handledning, olika betalningsarrangemang, frimånader eller delvis betalningsbefrielse är otillräckligt i situationen med beaktande syftet med lagen om social kreditgivning, som är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldssättning samt att främja en persons eller en familjs förmåga att klara sig på egen hand (1 §).

Enligt 3 mom. kan betalningsbefrielse beviljas helt och hållet, om kredittagarens betalningsförmåga har försämrats permanent på grund av permanent nedsatt arbetsförmåga och indrivning måste betraktas som uppenbart oskäligt med hänsyn till låntagarens ekonomiska situation och övriga förhållanden. Dessutom förutsätts det att 3 mom. 1 eller 2 punkten uppfylls, dvs. att det inte längre är ändamålsenligt att fortsätta indrivningen med hänsyn till kredittagarens ekonomiska situation, eller att fortsatt indrivning skulle orsaka oskäliga kostnader i förhållande till det oindrivna beloppet.

När man bedömer förutsättningarna för beviljande av betalningsbefrielse kan man också beakta det obetalda belopp som ska indrivs. Om det obetalda belopp som ska indrivs dessutom är ringa, utöver de ovannämnda förutsättningarna, talar detta för att betalningsbefrielse ska beviljas (RP 136/2022 rd).

5 Förhållandet mellan den sociala kreditgivningen och utkomststödet

10 § FÖRHÅLLET MELLAN DEN SOCIALA KREDITGIVNINGEN OCH UTKOMSTSTÖDET

Innan social kredit beviljas ska sökandens rätt till utkomststöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997) redas ut. En persons rätt att få utkomststöd kan inte begränsas eller stödbeloppet sänkas med hänvisning till att han eller hon skulle ha möjlighet att få social kredit.

Utkomststödet är den förmån som i sista hand tryggar en persons eller familjs oundgängliga försörjning. Utgångspunkten är att var och en själv ansvarar för sin försörjning och inom lagstadgad omfattning för sin makes samt sina minderåriga barns och adoptivbarns försörjning. Syftet med utkomststödet är att förbättra personers och familjers förutsättningar att klara sig på egen hand och deras möjligheter att delta i samhällsverksamheten, och målet är inte bara att hålla personen eller familjen i fråga vid liv. Utkomststödet är alltså avsett att täcka större utgifter än vad som krävs för den oundgängliga försörjningen, som motsvarar den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv. I alla tillämpningssituationer ska dock åtminstone den oundgängliga försörjningen tryggas. Med utkomststöd avses i detta sammanhang grundläggande utkomststöd, kompletterande utkomststöd och förebyggande utkomststöd.

Rätt till utkomststöd uppkommer med stöd av 2 § 1 mom. i lagen om utkomststöd först när en person inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller henne eller på något annat sätt. Rätt till utkomststöd har var och en som uppfyller villkoren för dess beviljande. Ingen personkategori kan alltså ställas utanför utkomststödet tillämpningsområde, utan varje individs eller familjs behov av stöd bedöms särskilt.

Enligt bestämmelserna i 10 § i lagen om social kreditgivning får en persons rätt till grundläggande utkomststöd, kompletterande utkomststöd eller förebyggande utkomststöd inte begränsas på grund av att personen har ansökt eller fått social kredit. Klientkretsen

vid social kreditgivning består av människor med små inkomster och tillgångar. Därför är det sannolikt att en del av kredittagarna kan bli tvungna att tidvis ty sig till utkomststöd. Likaså måste man överväga om kredit kan beviljas en person som får utkomststöd.

Erhållande av utkomststöd får inte heller kategoriskt utgöra ett hinder för beviljande av social kredit. Möjligheten att få social kredit för den som länge fått utkomststöd kan vara motiverad, om till exempel rätten till utkomststöd grundar sig på utsökning och klienten får sin skuldspiral under kontroll med hjälp av en social kredit på rimliga villkor. Målet när social kredit beviljas är alltid att uppmuntra mottagaren och bereda honom eller henne förutsättningar att klara sig självständigt och på egen hand. Även personer och familjer som får utkomststöd kan ha behov som inte kan täckas med hjälp av utkomststöd. Social kredit kan vara en möjlighet att underlätta situationen för personer och familjer med små inkomster och tillgångar när de har betalningsmån så att de klarar av att betala tillbaka krediten.

När utkomststöd beviljas beaktas i regel inte utgifter för amorteringar och räntor på lån som sökandens utgifter. Situationen för skuldsatta personer med små inkomster och tillgångar kan underlättas med hjälp av social kreditgivning, eftersom den erbjuder större möjlighet att förebygga och avhjälpa försörjningsproblem än de olika formerna av utkomststöd.

Ibland är det ändamålsenligt att bevilja social kredit och förebyggande utkomststöd samtidigt, så att man kan medverka till en så övergripande lösning på de ekonomiska problemen som möjligt och samtidigt också följa hur personen eller familjen i fråga klarar sig ekonomiskt på längre sikt och vid behov ge stöd i form av ekonomisk handledning och rådgivning samt annan psykosocial hjälp.

Social kreditgivning och förebyggande utkomststöd ligger nära varandra vad gäller sitt syfte och sin målgrupp. Båda systemen strävar efter att planmässigt hjälpa individen och familjen och att ingripa tillräckligt tidigt i de risker och försörjningsproblem som hotar personen eller familjen.

Förebyggande stöd har upplevts som ett synnerligen användbart verktyg i socialt arbete till exempel vid akuta kriser. Förebyggande stöd syftar till att i tillräckligt god tid hjälpa den som behöver stöd att klara förväntade försörjningsproblem och att undvika behov av egentligt utkomststöd. Genom förebyggande utkomststöd har stöd getts i situationer när en familjemedlem dött, insjuknat allvarligt eller till exempel fallit offer för brott, vilket lett till en kris som medfört överraskande utgifter som kunnat lindras genom ekonomiskt stöd. (RP 127/2022 rd, s. 51). När man beaktar att social kreditgivning endast är avsedd som en stödform som kompletterar annan social trygghet, ska förebyggande utkomststöd anses vara en stödform som rekommenderas i de ovan nämnda krissituationerna.

Genom social kreditgivning har man kunnat ingripa framför allt i långvariga ekonomiska problem som försvåras, till exempel genom att bryta av skuldspiraler och förebygga överskuldssättning. Kreditgivningen ger en person och familj större möjlighet än det förebyggande utkomststödet att själv välja och även utöka sin förmögenhet när kredittagaren själv ansvarar för återbetalningen av krediten på samma sätt som på den normala kreditmarknaden (RP 136/2022 rd, s. 19).

Förhållandet mellan social kreditgivning och utkomststöd kan även bedömas med avseende på förstärkandet av klientens eget beslutsfattande. Social kredit ger personer och familjer med små inkomster och tillgångar större möjligheter än andra förmåner att förverkliga sina egna val, eftersom sökanden själv svarar för återbetalningen av den kredit som beviljats.

6 Klientens rättssäkerhet

11 § ÄNDRINGSSÖKANDE

På ändringssökande tillämpas vad som föreskrivs i socialvårdslagen (1301/2014).

I 14 § 2 mom. i socialvårdslagen har social kreditgivning fastställts vara en del av socialvården. Såsom hörande till välfärdsområdets socialvård betraktas social kreditgivning som en service inom socialvården förknippad med förmåner när det i någon annan lag hänvisas till socialvård.

Den som ansöker om kredit och är missnöjd med det beslut om social kredit som fattats av tjänsteinnehavaren kan begära omprövning hos välfärdsområdet i enlighet med 50 § i socialvårdslagen. Enligt bestämmelsen får omprövning begäras hos välfärdsområdet med iakttagande av vad som föreskrivs i förvaltningslagen. Bestämmelser om omprövningsförfarande finns i 7 a kap. i förvaltningslagen. Begäran om omprövning ska framställas inom 30 dagar från delfäendet av beslutet (49 c §).

Ett beslut som meddelats av välfärdsområdet med anledning av en begäran om omprövning får enligt 51 § i socialvårdslagen överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Under besvärstiden får besvär även lämnas till välfärdsområdet, som ska sända besväret och sitt utlåtande till förvaltningsdomstolen. Besvär ska anföras hos förvaltningsdomstolen inom 30 dagar från delfäendet av beslutet. Enligt 53 § i socialvårdslagen får ändring i förvaltningsdomstolens beslut sökas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. För besvärstillstånd gäller vad som föreskrivits om det i förvaltningsprocesslagen.

Meningsskiljaktigheter som gäller ett avtal om social kredit avgörs enligt 51 § i socialvårdslagen av förvaltningsdomstolen, eftersom ett beslut om beviljande av en social kredit av en myndighet inom välfärdsområdet ger upphov till ett offentlighetsrättsligt rättsförhållande. I lagen om social kreditgivning ingår inga bestämmelser om återkrav av kredit på grundval av ett myndighetsbeslut. Enligt regeringspropositionen (RP 142/2002 rd) genom vilken lagen om social kreditgivning ursprungligen stiftades ansågs ett avtal om social kredit utgöra ett privaträttsligt avtal. I grundlagsutskottets utlåtande om

regeringspropositionen (GrUU 43/2002 rd) konstateras det emellertid att beviljande av en kredit ger upphov till ett offentligrättsligt rättsförhållande. Av denna anledning behandlas tvister som gäller avtal om social kredit som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen enligt social- och hälsovårdsutskottets betänkande (ShUB 36/2002 rd). Bestämmelser om förvaltningstvistemål (20 §) och förfarandet vid förvaltningstvistemål finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Enligt 23 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården har en klient inom social kreditgivning som är missnöjd med bemötandet även rätt att framställa en anmärkning till den som ansvarar för verksamhetsenheten eller till en ledande tjänsteinnehavare inom socialvården. Anmärkningen ska besvaras inom skälig tid från det att den framställdes. Klienten ska alltid få ett tydligt och sakligt svar på sin anmärkning. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att svaret är förståeligt för klienten. Av svaret ska även framgå vilka åtgärder som eventuellt vidtagits med anledning av anmärkningen eller hur ärendet i övrigt avses bli omskött.

Enligt 24 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården ska välfärdsområdet utse en socialombudsman. Socialombudsmannens viktigaste uppgift är att främja klientens rättssäkerhet. Socialombudsmannen ska informera klienterna, personalen inom socialvården och eventuella andra aktörer om klientens rättigheter. Informationsuppgiften omfattar även hur klienten kan göra anmärkningar, ansöka om ändring, framföra klagomål, kräva disciplinärt förfarande eller kräva att åtal väcks samt enligt vilket förfarande klienten kan ansöka om skadestånd. Att främja och informera om klientens rättigheter, som hör till socialombudsmannen, omfattar även social kreditgivning.

När denna handbok skrivs behandlar riksdagen regeringens proposition (RP 300/2022 rd) till riksdagen med förslag till lag om patientombud och socialombud samt till lag om ändring av 53 § i lagen om småbarnspedagogik. Enligt förslaget ska de nuvarande benämningarna med efterleden ombudsman ändras till de könsneutrala benämningarna patientombud och socialombud. I och med den föreslagna nya lagen upphävs de nuvarande bestämmelserna om patientombudsmän och socialombudsmän i lagen om patientens ställning och rättigheter och lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården. I fortsättningen ska helheten regleras i lagen om patientombud och socialombud. Därtill föreslås det att bestämmelserna om socialombudsman i lagen om småbarnspedagogik ändras. Lagen som föreslås enligt propositionen avses träda i kraft 1.1.2024.

KÄLLOR

- RJO dnro 2067/2012, Fel i samband med social kreditgivning i Helsingfors (på finska), 31.12.2013.
- RJO dnr 5704/2018, Återkrav av social kredit av en studerande (på finska), 3.9.2019.
- Regeringens proposition RP 127/2022 rd till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd och till lagar som har samband med den.
- Regeringens proposition RP 136/2022 rd till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om social kreditgivning.
- Regeringens proposition RP 142/2002 till Riksdagen med förslag till lag om social kreditgivning, lag om ändring av socialvårdslagen samt lag om ändring av 3 § lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.
- Regeringens proposition RP 241/2020 rd till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdssområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.
- HFD 2022:62, 31.5.2022
- HFD 382/3/19, 15.8.2019
- Sammanfattning av utlåtanden – Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om social kreditgivning, SHM 2022. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ee7192c4-f684-4efb-bf24-e15db9a01ab9/fc03271d-3469-4505-be11-618b561c7293/YHTEENVETO_20220902074004.pdf
- Liukko, Eeva – Nykänen, Eeva, Det sociala arbetets framtid – socialt arbete som offentlig förvaltningsuppgift, SHM 2019:47.
- Niskanen, Olli-Pekka, Social kreditgivning: Utredning om förutsättningarna för ett riksomfattande införande, SHM 2021:24.
- Grundlagsutskottets utlåtande GrUU 43/2002 rd om regeringens proposition RP 142/2002 rd till Riksdagen med förslag till lag om social kreditgivning, lag om ändring av socialvårdslagen samt lag om ändring av 3 § lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.
- Social- och hälsovårdsutskottets betänkande 36/2002 rd om regeringens proposition RP 142/2002 rd till Riksdagen med förslag till lag om social kreditgivning, lag om ändring av socialvårdslagen samt lag om ändring av 3 § lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.
- Social kreditgivning 2019 – Delrapport om kommunenkäten, THL. <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/statistik-och-data/statistik-efter-amne/social-service-for-vuxna/statistikenkat-till-kommunerna/social-kreditgivning-delrapport-om-kommunenkatnen>
- Social- och hälsovårdsministeriet, Social kreditgivning. Handbok för den som startar verksamheten med social kreditgivning, SHM 2003:6.

Internet: stm.fi/sv/publikationer

BESTÄLLNINGAR:
julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

ISBN PDF 1797-9854
ISBN PDF 978-952-00-8357-1